

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พยาธิไส้เดือน *Ascaris Lumbricoides* เป็นพยาธิตัวกลมในลำไส้ชนิดหนึ่ง ซึ่งพบบ่อย และสามารถพบได้ทั่วโลก โดยเฉพาะในเขตร้อนและอบอุ่นที่มีความชื้นสูงและชุมชนแออัด ประเทศไทยพบได้ทุกภาค และพบมากทางภาคใต้ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศ และอากาศที่มีฝนตกชุกเกือบตลอดปี เอื้อต่อการเจริญเติบโตของพยาธิ ผู้ป่วยที่มีพยาธิไส้เดือนอยู่ในร่างกายมักไม่แสดงอาการให้เห็นชัดเจน เพียงแต่ร่างกายจะถูกพยาธิแย่งสารอาหารไป ทำให้ร่างกายขาดสารอาหาร เป็นสาเหตุให้ผู้ป่วยมีสติปัญญาเสื่อม ร่างกายอ่อนแอและไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควรอาจมีอาการผอมแห้ง หัวโต พุงโร ก้นปอด และเกียจคร้าน บางครั้งอาจทำให้เกิดอาการผิดปกติภายในร่างกายได้ นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจในด้านการรักษาพยาบาลและค่าเสียโอกาสในระหว่างการรักษาผู้ป่วยอีกด้วย (สุรเกียรติ์ อาชานุกาพ, 2544, หน้า 743 - 50) พบมากในเด็ก โดยเฉพาะเด็กวัยเรียน อายุ 5-14 ปี เนื่องจากเด็กวัยนี้ชอบเล่นตามพื้นดินบริเวณบ้าน ตามพื้นห้องเรียน และเด็กมักมีสุขวิทยาส่วนบุคคลไม่ดี เช่น ไข่เลียบขาว ไม่รู้จักล้างมือก่อนรับประทานอาหารและหลังถ่ายอุจจาระ ผู้ใหญ่ซึ่งอยู่ตามบริเวณบ้านมาก ๆ เช่น ระยะเวลาที่หมดหนัสน้ำ และทำงานจักสานอยู่ใกล้ ๆ บ้าน บริเวณใต้ถุนบ้าน อาจมีอัตราความเป็นโรคสูงได้ (สุทัศน์ ยัสธารคุณ และวรรณพร โคตะโน, ม.ป.ป.)

การรับประทานยาถ่ายพยาธิ ได้แก่ อัลเบนดาโซล (Albendazole) มีฤทธิ์ในการถ่ายพยาธิไส้เดือน พยาธิเส้นด้าย พยาธิปากขอ พยาธิแส้ม้า พยาธิตัวตืด พยาธิตัวจิ๊ด และพยาธิใบไม้ในตับ ถึงแม้ว่าจะมียาสามารถทำลายพยาธิได้หลายชนิด แต่ก็พบว่ามียาข้างเคียงจากการใช้ยา คือ ผู้ป่วยบางรายอาจมีอาการปวดศีรษะ เวียนศีรษะ ปวดมวนท้อง คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเดิน หรืออาจจะแพ้ยาได้ (มีอาการลมพิษ ผื่นคัน) หากใช้นานวัน อาจทำให้ตับอักเสบเม็ดเลือดขาวต่ำหรือผมร่วง และควรระวังระดับความถี่ในการใช้ยาในผู้ที่เป็โรคตับ (สุรเกียรติ์ อาชานุกาพ, 2544, หน้า 805)

สถานการณ์การติดเชื้อหนอนพยาธิลำไส้ในประเทศไทย ของกรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข เมื่อปี พ.ศ. 2500, 2524, 2534, 2539 และ 2544 พบอัตราของการติดเชื้อหนอนพยาธิลำไส้เป็นร้อยละ 62.9, 54.7, 41.7, 35.0 และ 22.5 ตามลำดับ (ประภาศรี จงสุขสันติกุล, 2545) และจากการประเมินผลงานควบคุมโรคหนอนพยาธิลำไส้ภาคใต้ ปี พ.ศ. 2538 พบว่าประชาชนในภาคใต้ ติดเชื้อพยาธิไส้เดือน ร้อยละ 8.7 (ประภาศรี จงสุขสันติกุล, ธนวรรณ อัมสมบุญ, ภาดาณี จีระดิษฐ์ และประสิทธิ์ สุรัตน์นิช, 2538, หน้า 72) แม้ว่าแนวโน้มของอัตรา

ความชุกของการติดเชื้อหนองพยาธิในประเทศไทยจะลดลง แต่การติดเชื้อในประชาชนชาวไทยยังค่อนข้างสูง ส่งผลให้บั่นทอนสุขภาพของประชาชน และสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจทั้งต่อตนเองและประเทศชาติ (ประยงค์ ระดมยศ และคณะ, 2541)

การดำเนินงานควบคุมโรคหนองพยาธิในจังหวัดนราธิวาสปีที่ผ่านมา ได้ดำเนินงานต่อเนื่องตามแผนพัฒนาเด็กเล็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยมีกิจกรรมการดำเนินงานบำบัดยาถ่ายพยาธิ ปีละ 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ถ่ายยาถ่ายในเดือนมกราคม และครั้งที่ 2 ถ่ายในเดือนมิถุนายน และจัดให้มีการเรียนการสอนเรื่องโรคหนองพยาธิในหลักสูตร วรรณคดีให้สุศึกษาในชุมชนและโรงเรียน ประชาสัมพันธ์และผลิตสื่อที่เข้าถึงประชาชนและสอดคล้องกับท้องถิ่น และจากการตรวจอุจจาระเพื่อหาไข่พยาธิในเด็กนักเรียน พบว่า อัตราความชุกของโรคหนองพยาธิในเด็กนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยาธิไส้เดือน ปี 2547, 2548, 2549, 2550 และ 2551 มีอัตราความชุกร้อยละ 66.35, 67.58, 16.46, 18.17 และ 10.67 ตามลำดับ และหากพิจารณาเป็นรายอำเภอ พบว่า อำเภอที่มีอัตราความชุกโรคสูงสุดได้แก่ อำเภอศรีสาคร โดยมีอัตราความชุกของโรคพยาธิไส้เดือนในเด็กนักเรียน ปี 2548, 2549, 2550 และ 2551 มีอัตราความชุกร้อยละ 68.47, 34.33, 28.94 และ 20.44 ตามลำดับ ซึ่งยังสูงกว่าเป้าหมาย โดยจังหวัดนราธิวาสได้กำหนดอัตราความชุกของโรคหนองพยาธิ ปี 2551 ไม่เกินร้อยละ 10 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนราธิวาส, 2551) จากการดำเนินงานควบคุมโรคหนองพยาธิที่ผ่านมา สามารถบ่งบอกได้ว่าสถานการณ์ปัญหาที่แท้จริงยังไม่ได้รับการแก้ไข และการที่ประชาชนจะมีสุขภาพดีจะต้องมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพที่ถูกต้องตั้งแต่วัยเด็กโดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการเริ่มต้นวัยศึกษา ปัญหาการติดเชื้อหนองพยาธิไส้เดือน จึงจำเป็นจะต้องย้อนดูที่สาเหตุของปัญหาที่แท้จริงว่าเกิดจากสาเหตุใด และมีพฤติกรรมใดบ้างที่สามารถทำให้เกิดการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนได้

พฤติกรรมป้องกันการโรค เช่น การล้างมือก่อนรับประทานอาหาร การล้างมือหลังจากถ่ายอุจจาระ และการสวมรองเท้าทุกครั้งก่อนออกจากบ้าน สามารถลดอุบัติการณ์ของการติดเชื้อพยาธิ รวมถึงการติดเชื้อซ้ำได้ (ภาวินี ชดช้อย, 2536)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในอำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม เพื่อหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงที่ทำให้ติดเชื้อพยาธิไส้เดือน รวมทั้งเสริมสร้างพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อโรคพยาธิไส้เดือน ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพของนักเรียนประถมศึกษาให้ดีขึ้น โดยไม่มีการติดเชื้อพยาธิไส้เดือน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตราความชุกพยาธิไส้เดือนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ในอำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในอำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในอำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส

สมมติฐานของการวิจัย

1. การล้างมือ มีความสัมพันธ์กับการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ในอำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส
2. การรักษาความสะอาดของเล็บ มีความสัมพันธ์กับการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในอำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส
3. การใช้มือรับประทานอาหาร มีความสัมพันธ์กับการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในอำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส
4. การดื่มน้ำสะอาด มีความสัมพันธ์กับการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในอำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส
5. การรับประทานผักและผลไม้ที่ล้างสะอาด มีความสัมพันธ์กับการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในอำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส
6. การเล่นที่สัมผัสกับดิน มีความสัมพันธ์กับการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในอำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถนำผลที่ได้จากการศึกษามาเป็นข้อมูลในการเฝ้าระวังการติดเชื่อพยาธิไ้เดือน โดยกลุ่มผู้ใช้และวิธีการ ดังนี้
 - 1.1 ใช้ในการสอนสุขศึกษาให้ในเรื่องการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคกับนักเรียน และสามารถปฏิบัติเป็นนิสัย เพื่อป้องกันการติดเชื่อพยาธิไ้เดือนได้
 - 1.2 ใช้ในการให้สุศึกษา สำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และอาสาสมัครสาธารณสุข ใช้เป็นความรู้และแนวทางในการอธิบายให้ประชาชนนำไปปฏิบัติ
 - 1.3 ผู้บริหารงานสาธารณสุขทุกระดับ นำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดทำแผนงาน โครงการในการป้องกันการติดเชื่อพยาธิในภาพรวมทุกระดับ
2. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัย จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานควบคุมโรคหนอนพยาธิในระดับจังหวัด สามารถลดโรคได้ โดยการแก้ปัญหาตามทิศทางที่พบ และสามารถใช้เป็นฐานในการวิจัยและพัฒนางานวิจัยต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

เป็นการศึกษาสำรวจเชิงสังเกต แบบ ณ จุดเวลา (Cross-Sectional Study) โดยศึกษาความชุกของพยาธิไส้เดือน ในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อาศัยอยู่ในอำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส ปีการศึกษา 2552 และตรวจอุจจาระโดยวิธี Kato stick Smear และ Simple Direct Smear เก็บข้อมูล เดือนมิถุนายน 2552 ถึง เดือนกรกฎาคม 2552 โดยมีตัวแปรในการศึกษา ดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ประกอบด้วย พฤติกรรม ศึกษาเฉพาะพฤติกรรมภายนอก ได้แก่ การล้างมือ การรักษาความสะอาดของเล็บ การใช้มือรับประทานอาหาร การดื่มน้ำสะอาด การรับประทานผักและผลไม้ที่ล้างสะอาด การเล่นที่สัมผัสกับดิน
2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การติดเชื้อพยาธิไส้เดือนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ในอำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส

นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. การติดเชื้อพยาธิไส้เดือน หมายถึง การตรวจพบไข่พยาธิไส้เดือนในอุจจาระ โดยห้องปฏิบัติการ โรงพยาบาลศรีสาคร ใช้วิธี Kato's tick Smear และ Simple Direct Smear มีค่าเป็นติดเชื้อและไม่ติดเชื้อ
2. นักเรียน หมายถึง เด็กนักเรียนที่ศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในอำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552
3. การล้างมือ หมายถึง การล้างมือก่อนสัมผัสอาหาร หลังจากถ่ายอุจจาระ หลังเล่นดิน และก่อนหยิบขนมเข้าปาก โดยการล้างมือด้วยสบู่
4. การรักษาความสะอาดของเล็บ หมายถึง การตัดเล็บให้สั้นอยู่เสมอ ไม่มีเล็บดำ
5. การใช้มือรับประทานอาหาร หมายถึง การใช้มือหยิบจับอาหาร หรือขนมเข้าปากโดยตรง รวมถึงการใช้มือกอบน้ำดื่ม
6. การดื่มน้ำสะอาด หมายถึง การดื่มน้ำที่ผ่านการฆ่าเชื้อโดยวิธีการต้ม หรือน้ำดื่มบรรจุขวด
7. ผักผลไม้ที่ล้างสะอาด หมายถึง ผักผลไม้ที่ล้างผ่านน้ำทุกครั้งก่อนรับประทาน
8. การเล่นที่สัมผัสกับดิน หมายถึง การเล่นที่ต้องใช้มือสัมผัสกับดินที่อาจมีไข่พยาธิไส้เดือนโดยตรง เช่น เล่นลูกแก้ว เล่นลูกข่าง เล่นขายของ เล่นกองดิน รวมถึงเล่นน้ำคลอง